

„Letepert szavak – három menetben”

Debreczeny György: *Három menetben, kollázs nélkül*

Szeged, 2020, Aj Téka Kiadó

Debreczeny György versvilága, költői beszédmódja egészen különleges szín a kortárs irodalom palettáján. Kaphattunk ízeletét már a 2019-ben megjelent *ezen a szép napon, Thomas Bernhard-breviárium* című verskötetből, aminek szerves folytatása az ez évben napvilágot látott *Három menetben, kollázs nélkül*.

A szerző verseit olvasva megfogalmazódik bennem egy fontos felismerés, mely szerint azért van szükség az egyes alkotók írásainak magyarázására, értelmezésére, hogy maga a költő is elmélkedjen azon, mit is akart közölni az olvasóval, mi volt a hátsó szándéka az üzenet közvetítőjének, melyet a titkot megfejteni tudó befogadóknak szánt. Az olvasói recepció ugyanis már az első kötetben próbált benézni a szerzői elmélkedések mögé, s a következő információt kapta: „csupa badarságot olvasunk / akármit olvasunk mostanság badarság / badarság az is amit mások olvasnak / minden badarság amit bárki olvas”.

Debreczeny György csakúgy ontja a megdöbbentő megjegyzéseket, mindent groteszk humorba olvaszt, eszköze mindenhol a szubjektív monológokat alkotó szójáték, a csűrés-csavarás, a laza „hülyéskedés”, melyet olykor közmondásféleségekkel is megbolondít.

A versek szerzője jelenleg könyvtárosként dolgozik, aminek óriási előnye a könyvek birodalmában való állandó jelenlét. Feltehetőleg itt kerültek kezébe a nagy inspirátor, az osztrák szerző, Thomas Bernhard művei. A költői beszédmód kialakításában nem elhanyagolható az a tény, hogy Debreczeny Györgynek okleveles ideg- és elmeápoló képesítése van. Az ideggyógyintézeti tapasztalatok is inspi-

rálhatták annak a sajátos akasztófahumoroknak az alkalmazására, melyben az értékrendnek nincs érvényessége, az emberi cselekedetek érvénytelenek: „a fej létezik / s azáltal hogy létezik / a fej menthetetlen / a létezés menthetetlen... tehát az ember menthetetlen”.

Ellentétes esztétikai minőségek egyidejű megjelenítésével látszólagos képza-varokat produkál, össze nem illő elemeket párosít, folyamatosan módosítja a szórendet. Sajátos, szubjektív monologizálása során a torz komikus elemekkel ötvöződik, abszurdvá válnak a gondolatok, hiszen elrugaszkodik a valóságtól, s felbomlik a dolgoknak értelmet adó logikai sorrend, az ábrázolt dolgok és jelenségek hihetlensége kerít bennünket hatalmába. Mindez felidézi Német G. Béla *A „létdiletantizmus” ábrái* című munkáját, mely az elidegenedett létezés sajátos formáit analizálja, egyúttal eszünkbe juttatva Morgenstern *Bitódalok* című verseit.

Debreczeny György tehát játszik a szavakkal, de ebben a játékban is „véresen” komoly, mintha egy nagy gyermek írná elmélkedéseit nagy gyerekeknek. A világhoz való hozzáállása látszatinfantilizmust tükröz, megmutatja, milyen a feltétel nélküli szabadság: „mert ott van csak igazi mélység / a múltban és a teljes és távoli jövőendőben / a jelenben sosem értik a szonátát”.

A szerző az abszurd ábrázolással szinte nonszenszköltészetet teremt a deformált logika segítségével megvalósított megdöbbentő szójátékokban.

Mégis, a képalkotó tudat meghatározza a poézist, s ahogy belegabalyodik a helyzetekbe, úgy jut el a lényeghez, mely értelmes üzenetté formálódik a tudatban.

Debreczeny György nem bízza a véletlenre, automatizmusokra a szavak öntörvényű áradását, fiktív szavakat sem használ, arra törekszik, hogy az értelmetlen helyzet ábrázolása is hordozzon értelmes jelentést. Utalhatunk most Camus egy gondolatára is a *Sziszüfosz mítoszából*, mely szerint az ember olyan világban él, amelyet sohasem érthet meg, így a saját helyét sem találhatja meg. Ilyen módon a valóság is csak abszurd módon jeleníthető meg, amit nagymértékben a groteszk felé tol a világ igazságtalansága. Nagyszerű példa erre a *vajon én*. „vajon én megyek el / az élet mellett / vagy az élet megy el / mellettem.”

Önnön szabadságának korlátait a híd hasonlattal emeli ki, hogy ezzel egyidejűleg saját kötöttségeire is utaljon: „rájövök / hogy rokonom a híd / nekem is vannak korlátaim”.

Mi okozza ezeket az anomáliákat? Erre próbál választ adni. Diszharmonikus, sarkaikból kiforgatott világban élünk, ezért a józan ész szabályait nem tisztelő világot kell bemutatni, értelmezni. A legsúlyosabb mondanivalót is látszólag súlytalanná lehet tenni, mert a bizonyosságokra támaszkodni nem lehet. A fennálló értékrendszer helyett azonban másikat állítani nem tud, így látszólagos képzavarral fejezi ki a bizonytalanságokat: „hallott egy szót csobanni a tóban / a halott / aztán egy másikat / már rég otthon kellene lennem / gondolta ...már rég otthon kellene lennem / a világban / gondolta...” A megoldás lehetetlensége mintha az ideggyógyintézetben eltöltött időszak hatását is mutatná, mi történik akkor, ha freudi értelemben lenézünk a tudat legmélyére: „semmiféle zseblámpa / nem tudta bevilágítani / azt a zavaros kását / ami az emberek fejében / rotyogott”. A kilátástalanság, a bizonytalanság, a helyzet megoldhatatlanságának szkepticizmusa így ad végső konzekvenciát a szerző szájába a *szobor történetében*: „talapzat nélkül bizony / a szobor s az ember is könnyen / meginog”.

CSONTOS MÁRTA (1951) tanár, költő, irodalomtörténész. PhD-fokozatát a PPKE BTK Irodalomtudományi Doktori iskolájában szerezte 2019-ben. Legutóbbi kötetei: *Látószögek* (Kráter, 2018), „Zászló a szélben”. *Transzcendencia és küldetésstudat Reményik Sándor költészetében* (Hungarovox, 2020).

És valóban, a szavakkal való játék, a sorrendfelcserélés taktikája a dolgok és az események közötti eligazodás lehetetlenségét manifesztálja. Sokszor másként látjuk ugyanazokat a dolgokat, így újra meg újra, mindig más szemszögből próbáljuk őket értelmezni. Ennek nagyszerű példája a *lila kabátos hölgy*, mely az élet és a létezés ambivalenciáját tárja fel. Mihail Bahtyin „belül-ellentmondásos” folyamatát idézi, egyidejűleg utalva a világról való gondolkodás befejezhetetlenségére.

A szerző talán nem is akar igazán beavatni minket a titkokba, meghagy bennünket abban a bizonytalanságban, melyből ő sem talál igazán kiutat, amikor kaján humorral megállapítja: „megformáltam a háziasszonyt előre / aki könnyeimből / könyveimből semmit nem értett”.

Modern világunkban az ember sokszor képtelen a szavak között olvasni, megakadályozza az embert a megismerés korlátoaltsága, az összefüggések helytelen értelmezése, a 'nem tudom, mit tegyek' tanácsstalansága: „a szavak vak embere / fehér botjával ütlegeti / az értelmező szótárt... ismerjük egymást / nem bízunk egymásban”.

De bármilyen hihetetlen, a „képzavarban” a tisztánlátás a szerző célja, vállalja a nehézségeket és a megpróbáltatásokat, nem akar a kényelem melegében elégedetten kinyújtózni, nem akar a semmittevés langyos, gondolatűző felhőjébe belemerülni. Jó szívvel ajánlom azoknak az olvasóknak, akik szeretnek gondolkodni, titkokat megfejteni, a visszájára fordított képekben is megtalálni az igazi arcokat. Elméldünk kicsit Debreczeny György kérésén, s akkor egyértelművé válik számunkra a könyv hátsó borítóján olvasható üzenete.

legyen olyan jó
engedje meg hogy ne ebbe
a karosszékebe üljek
nem érezném magam
eléggé kényelmetlenül

Csontos Márta